



EU:n data-asetus: datan jakamisen velvoite verkkoon liitetyille laitteille ja niiden liitännäispalveluille*

Teknologiateollisuus 5.10.2023

**Tässä diasetissä esitetyt säännöstulkinnat ovat alustavia ja niihin voi tulla muutoksia lopullisen asetustekstin tultua julki ja tulkintaa tukevan ymmärryksen lisääntyttyä.*

Mikä ihmeen data-asetus?

Verkkoon liitettyjen tuotteiden ja niiden liitännäispalveluiden "omadata"-laki



Vahvistaa käyttäjän asemaa generoimansa datan hyödyntäjänä

Seuraavassa
keskitymme
kahteen
ensimmäiseen

Data-asetuksen tavoitteet

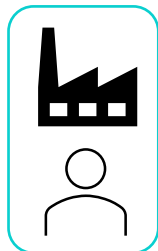
1. Edistää yritysten ja kuluttajien pääsyä verkkoon liitettyjen tuotteiden ja niiden liitännäispalveluiden dataan ja parantaa heidän mahdollisuuttaan käyttää ja jakaa dataa myös kolmansille osapuolille, jotka voivat kehittää datan pohjalta palveluita ja tuotteita – säilyttäen kuitenkin laitevalmistajien kannusteet investoida dataan perustuvaan liiketoimintaan
2. Suojata datan jakamisesta sopivia yrityksiä epäreiluilta sopimuskäytänteiltä
3. Varmistaa viranomaisten pääsy yritysten dataan poikkeustilanteissa
4. Helpottaa pilvipohjaisten datankäsittelypalvelujen vaihtamista
5. Suojata eurooppalaista dataa kolmansien maiden urkinnalta
6. Parantaa datan ja datan jakamisen mekanismien yhteentoimivuutta (eurooppalaiset data-avaruudet, älysopimukset)



Keskeiset kohderyhmät



Esim.
teollisuus-
robotin
valmistaja



Datanhaltija

- Usein muttei aina verkkoon liitetyn tuotteen valmistaja tai sen liitännäispalvelun tarjoaja
- Usein muttei aina myös tuotteeseen liittyvän liikesalaisuuden haltija

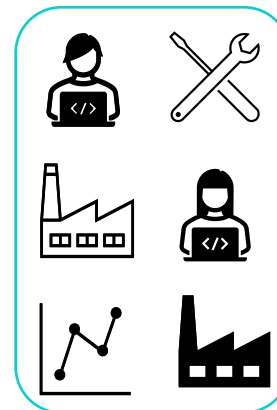
Esim.
robotin
omistava
pk-yritys



Käyttäjä

- Verkkoon liitetyn tuotteen tai sen liitännäispalvelun omistaja tai vuokraaja
- Yritys tai kuluttaja

Esim.
valmistuksen-
ohjausjärjestelmää
kehittävä ICT-yritys



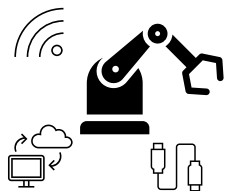
Kolmas osapuoli

- Verkkoon liitetyn tuotteen tai sen liitännäispalvelun datan vastaanottaja
- Tuottaa datan pohjalta palveluita tai täydentäviä tuotteita

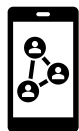


Mitkä tuotteet ja palvelut tulevat asetuksen piiriin?

Asetuksen piiriin tulevat tuotteet ja palvelut



Verkkoon liitetty tuote (connected product), joka hankkii, tuottaa tai kerää sen käyttöä tai ympäristöä koskevia tietoja ja joka pystyy välittämään tuotetietoa sähköisen viestintäpalvelun tai fyysisen yhteyden kautta tai suoraan laitteesta.



Liitännäispalvelu (related service), joka on digitaalinen palvelu tai ohjelmisto, joka on liitetty tuotteeseen ostohetkellä siten, että sen puuttuminen estäisi tuotetta suorittamasta yhtä tai useampaa toimintoa, tai jonka valmistaja tai kolmas osapuoli on myöhemmin liittänyt tuotteeseen lisätäkseen, päivittääkseen tai mukauttaakseen tuotteen toimintoja.

Ulkopuolelle jäävät tuotteet ja palvelut

- Tuotteet, joiden ensisijainen tehtävä on datan tallentaminen, käsittely tai välittäminen kolmansien osapuolten puolesta.
 - Esimerkiksi palvelimet tai tietoverkkolaitteet
- Tuotteiden prototyypit



Palvelut, jotka eivät vaikuta tuotteen toimintaan eivätkä liity datan siirtoon tai komentojen välittämiseen tuotteelle.



- Esimerkiksi analytiikka tai säännöllinen korjaus ja huolto





Mitä dataa asetukset vaatii jakamaan?

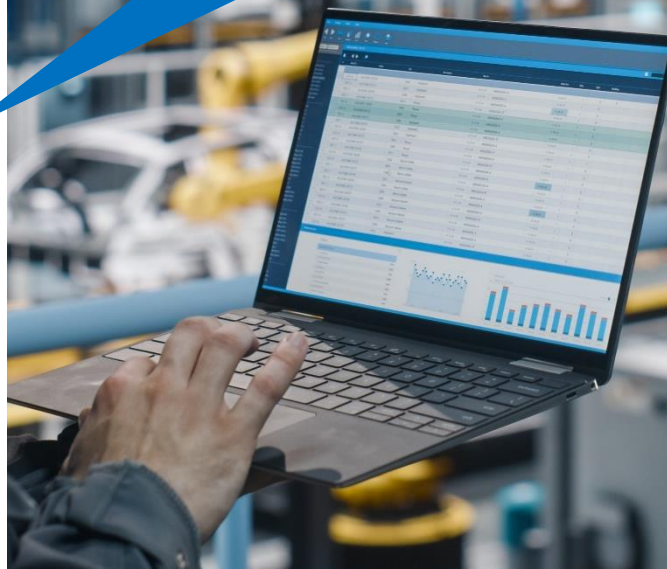
Jaettavaksi säädetty data

Datanhaltijan eli tyypillisesti tuotteen valmistajan on tarjottava verkottuneen tuotteen ja siihen liittyvien palveluiden *käyttäjälle* pääsy tuotteen ja palveluiden

- käytöstä syntyneeseen ja
- noudettavaksi suunniteltuun dataan.

- Myös datan tulkinnassa ja käytössä tarvittava **metadata** on jaettava.

Käytöstä syntynyt data voi olla suunniteltu noudettavaksi sähköisen viestintäpalvelun, fyysisen yhteyden tai tuotteesta suoraan tapahtuvan pääsyn kautta



Data, jota ei tarvitse jakaa

- Datanhaltijan tekemät päätelmät, jotka koskevat tuotteen tai sen liitännäispalveluiden käyttödataa ja joissa on hyödynnetty erityisesti datanhaltijan omia monimutkaisia algoritmeja.
- Tuotteen käytöstä syntynyt dataa, jota ei ole valmistajan toimesta suunniteltu siirrettäväksi tai tallennettavaksi tuotteen tai sen komponenttien ulkopuolelle.



Datan laatu ja dataan pääsy



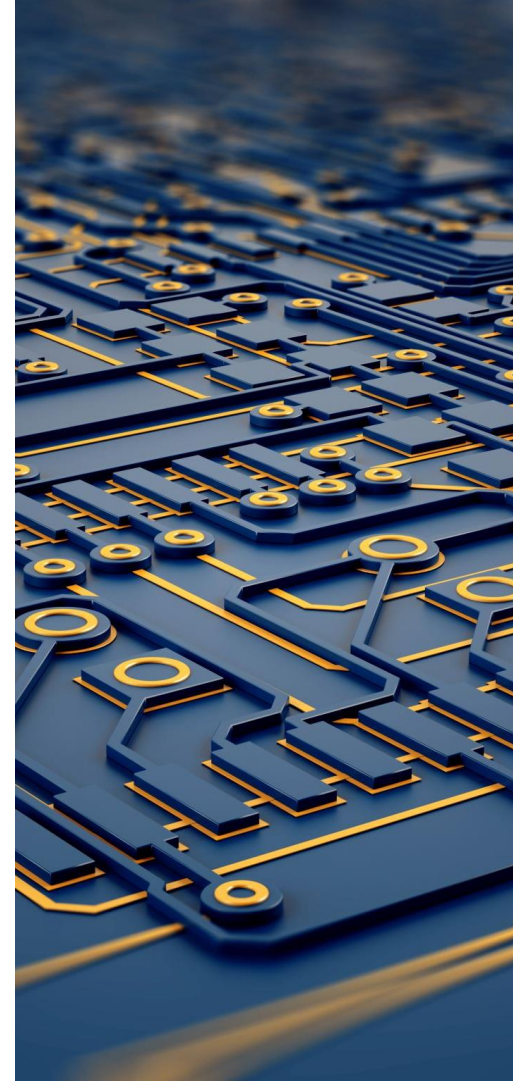
- Jaettavan datan on oltava käyttäjän saatavilla **maksutta, kattavassa, rakenteisessa, yleisesti käytetyssä ja koneluettavassa muodossa.**
- Käyttäjällä on oltava **välitön pääsy dataan**, kun se on relevanttia ja teknisesti mahdollista.
- Jos data ei ole välittömästi käyttäjän saatavilla tuotteesta tai liitännäispalvelusta, on **datanhaltijan saatettava data käyttäjän saataville tämän yksinkertaisesta pyynnöstä** ilman tarpeetonta viivettä jatkuvasti ja reaaliaikaisesti, kun se on relevanttia ja teknisesti mahdollista.

Tuotteet ja liitännäispalvelut on suunniteltava ja tuotettava siten, että nämä vaatimukset on mahdollista täyttää

Tämän datan on oltava datanhaltijalle helposti saatavilla

Datanhaltijan säilytysvelvollisuus

- Datanhaltijan ei voida olettaa säilyttävän dataa käyttäjää varten loputtomasti tai määräämätöntä aikaa.
- Haltijan säilytyskäytäntöjen on kuitenkin oltava kohtuullisia ja mahdollistettava asetuksen tarjoamien datanpääsyoikeuksien soveltamisen.



Alakohtainen sääntely

- Tuotteesta tai liitännäispalvelun käytöstä syntyvän ja jaettavaksi vaadittavan datan määritelmää ja rajausta voidaan tarkentaa alakohtaisella sääntelyllä.
 - Esimerkiksi autot ja muut kulkuneuvot

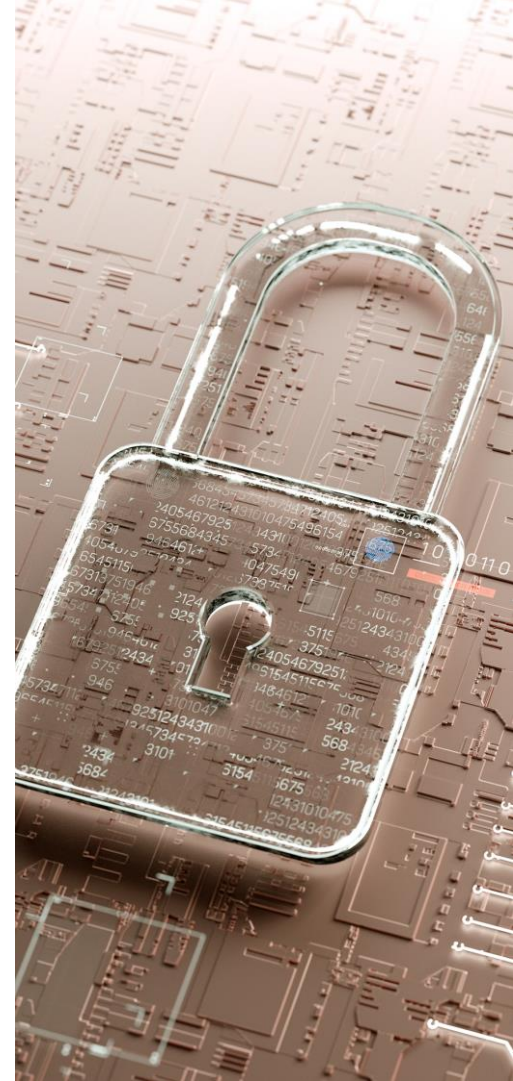




Mikä on data-asetuksen suhde tietosuoja-asetukseen?

Suhde tietosuoja-asetukseen

- Henkilötietojä käsittävän datan käsittelyyn sovelletaan edelleen yleistä tietosuoja-asetusta, ja **data-asetus ainoastaan täydentää henkilötiedon siirrettävyyttä koskevia tietosuoja-asetuksen säännöksiä.**
- Toisin sanoen, kun tuotteen tai liitännäispalvelun käyttäjä ei ole tietosuoja-asetuksen mukainen rekisteröity eli henkilö vaan yritys, on käyttäjä tietosuoja-asetuksen määrittelemä rekisterinpitäjä, jolla on oltava tietosuoja-asetukseen perustuva peruste käsitellä tuotteen tai palvelun käytöstä syntynyttä henkilötietoa, kuten esimerkiksi laitetta käyttävän henkilön suostumus.

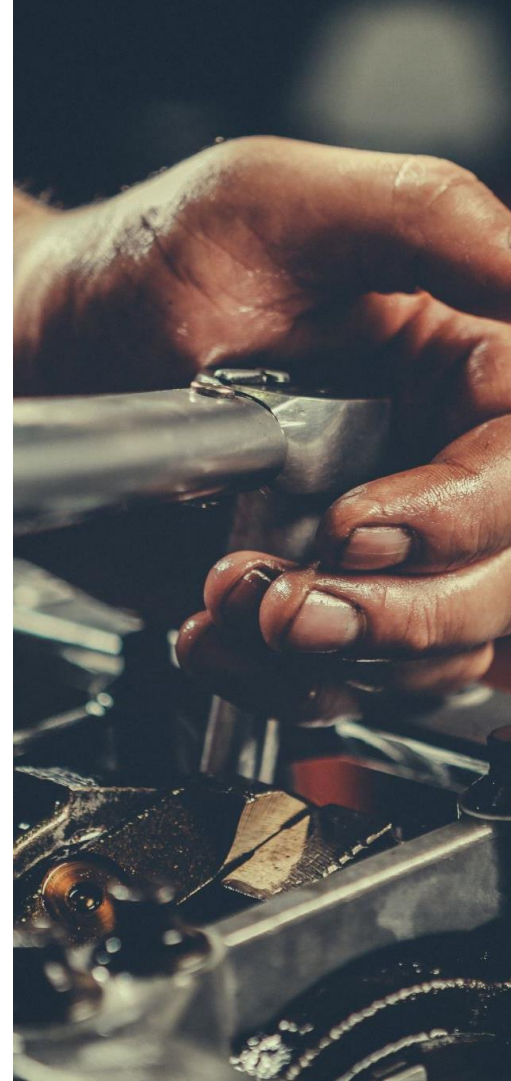




Onko pk-yritysten noudatettava datan jakamisen vaatimusta?

Pk-yrityspoikkeus

- *Pienet yritykset* (alle 50 henkilöä, liikevaihto alle 10 M€) ja tietyin rajauksin myös *keskisuuret yritykset* (50-249 henkilöä, liikevaihto alle 50 M€), jotka valmistavat verkottuneita tuotteita tai tuottavat niiden liitännäispalveluita, on vapautettu datan jakamisen mahdollistavista suunnittelu- ja tuotantovaatimuksista.
- Pk-yritys, joka ei ole tuotteen valmistaja tai palvelun tarjoaja mutta joka toimii datanhaltijana, on kuitenkin velvollinen noudattamaan datanhaltijalle säädetyjä vaatimuksia.





Mitkä ovat tuotteen tai palvelun käyttäjän oikeudet käyttää ja jakaa dataa?

Käyttäjän oikeus käyttää ja jakaa dataa



- Käyttäjä on vapaa käyttämään dataa mihin tahansa lailliseen tarkoitukseen.



Käyttäjä voi jakaa tuotteen tai sen liitännäispalvelun käytöstä syntyneitä dataa *kolmansille osapuolille* joko jakamalla datan itse tai osoittamalla jakamispyynnön datanhaltijalle tai jakamiseen erikoistuneelle *datan välityspalvelulle*, joista säädetään EU:n datanhallinta-asetuksessa, joka astuu voimaan syyskuussa 2023.

- **Datanhaltijalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta jakaa käyttäjän pyynnöstä dataa vastaanottajalle, joka on sijoittunut EU:n ulkopuolelle.** Käyttäjä voi kuitenkin itse tai datan välityspalvelun avulla jakaa dataa myös kolmansiin maihin sijoittuneelle vastaanottajalle.

Tämä vielä epävarma tulkinta

Asetus ei estä yritysten välisissä suhteissa toimivaa käyttäjää sopimasta, että tämä luopuu datan käyttöä tai jakamista koskevista oikeuksistaan esimerkiksi kohtuullista kompensatiota vastaan.



Mitkä ovat dataa vastaanottavien kolmansien osapuolien mahdollisuudet käyttää dataa?

Kolmannen osapuolen mahdollisuus käyttää käyttäjän jakamaa dataa

- Kolmas osapuoli voi käyttää käyttäjältä vastaanottamaansa tai tämän pyynnöstä välitettyä dataa vain **tarkoituksiin ja ehdoin, jotka on sovittu käyttäjän kanssa.**
- Kolmannen osapuolen on poistettava data, kun sille ei ole enää tarvetta, ellei käyttäjän kanssa ole toisin sovittu.
- Kolmas osapuoli ei myöskään saa jakaa vastaanottamaansa dataa eteenpäin toiselle kolmannelle osapuolelle, ellei asiasta ole sovittu käyttäjän kanssa ja sillä edellytyksellä, että mahdollisten liikesalaisuuksien suojasta on huolehdittu.

Esim.
energiankulutuksen
vähentämiseen
tähtäävän
optimointipalvelun
tarjoaminen

Portinvartijayritysten asema

- Dataa ei voida jakaa kolmannelle osapuolelle, joka on EU:n digimarkkina-asetuksen (Digital Markets Act) mukainen portinvartijatoimija.
 - Esimerkiksi Google, Microsoft
- Tämä ei kuitenkaan estä käyttämästä portinvartijoiden tarjoamia datankäsittelypalveluita.

Käyttäjä ja kolmas osapuoli voivat käyttää esim. Google Cloudia tai Microsoft Azurea datan tallentamiseen ja prosessointiin

Kompensaatio datan jakamisesta kolmansille osapuolille

- Datanhaltija voi pyytää dataa vastaanottavalta kolmannelta osapuolelta kohtuullisen ja syrjimättömän kompensaation datan jakamisesta.
- Kun vastaanottaja on pk-yritys tai voittoa tavoittelematon tutkimusorganisaatio, ei kompensaatio saa sisältää katetta eli ylittää datan saataville asettamisesta aiheutuneita kuluja.





Mitkä ovat valmistajan mahdollisuudet käyttää ja jakaa dataa?

Valmistajan mahdollisuus käyttää ja jakaa dataa



- Datanhaltijana toimivan valmistajan mahdollisuus käyttää tuotteen käytöstä syntynyttä dataa, joka ei ole henkilötietoa, **perustuu aina tuotteen valmistajan ja käyttäjän keskinäiseen sopimukseen.**



Tämä koskee myös valmistajan mahdollisuutta jakaa dataa kolmannelle osapuolelle. Käyttödatan jakaminen sellaisenaan on sallittu vain käyttäjän kanssa tehdyn sopimuksen täyttämiseksi. Valmistajan on tarvittaessa sopimuksella rajattava kolmannen osapuolen mahdollisuutta jakaa dataa eteenpäin.

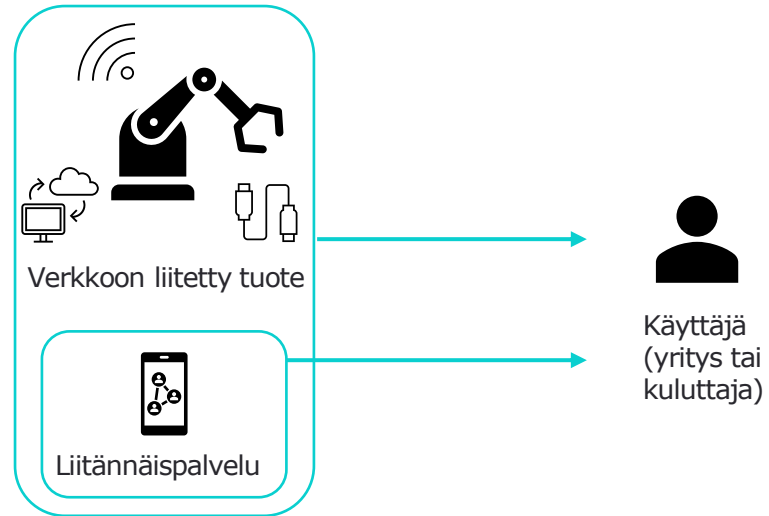
- **Datanhaltija voi kuitenkin vapaasti jakaa tuotteen tai palvelun käytöstä syntyneen datan pohjalta tekemiään päätelmiä,** havaintoja ja osaamista eli esimerkiksi monimutkaisin algoritmein prosessoitua dataa kolmansille osapuolille, kunhan tämä data ei mahdollista datanhaltijalle tuotteesta siirtyneen yksittäisen datan tunnistamista.



Mitkä ovat asetuksen määrittelemät dataan pääsyn ja jakamisen relaatiot?

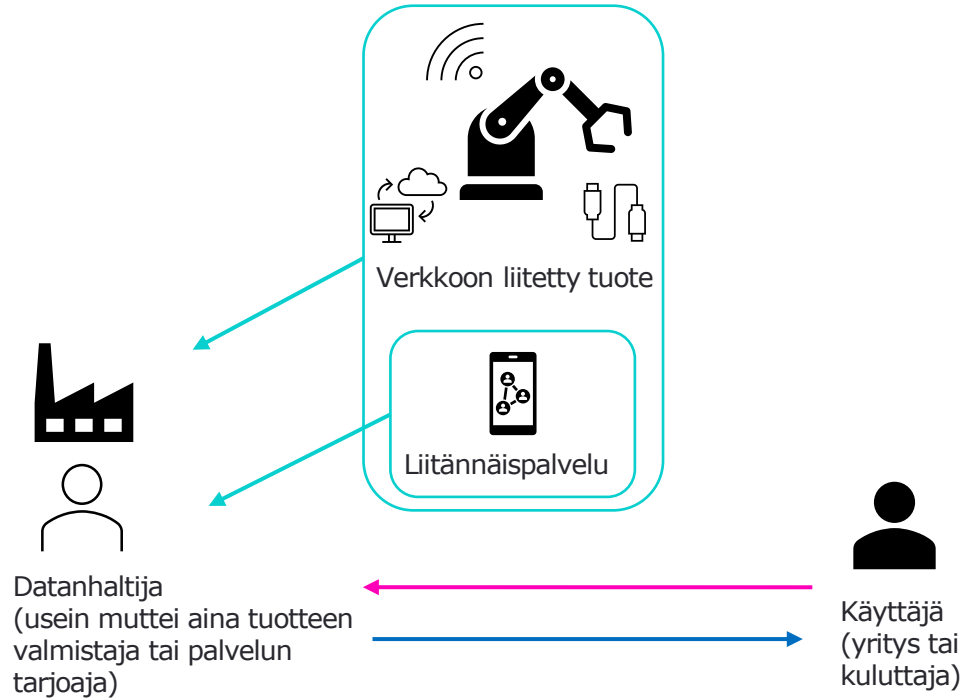


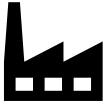
1. Käyttäjällä on suora pääsy tuotteen tai palvelun dataan





2. Käyttäjä saa pääsyn tuotteen tai palvelun dataan datanhaltijalle esittämänsä pyynnön myötä

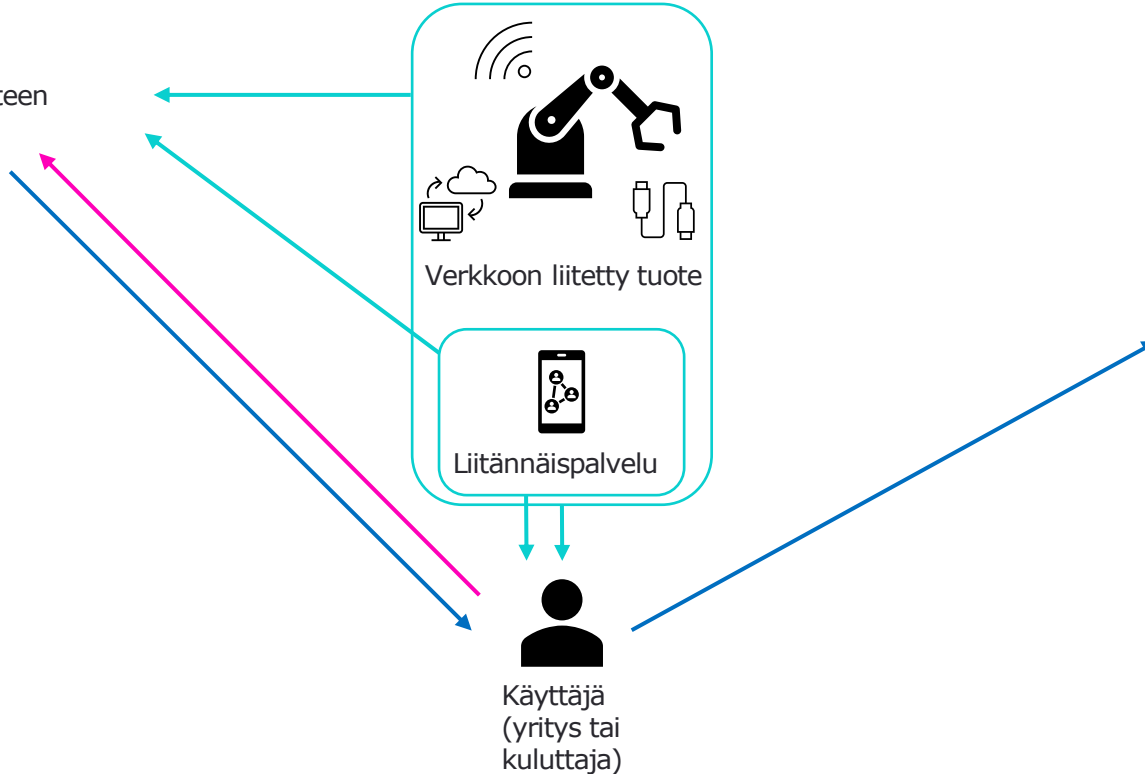




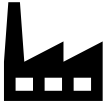
3. Käyttäjä jakaa itse datan kolmansille saatuun dataan suoraan tuotteesta tai palvelusta tai datanhaltijalta tälle esittämänsä pyynnön jälkeen



Datanhaltija
(usein muttei aina tuotteen valmistaja tai palvelun tarjoaja)



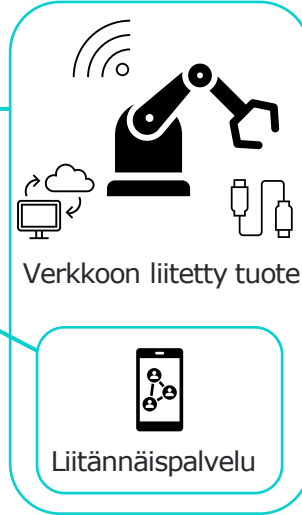
Kolmannet osapuolet /
datan vastaanottajat



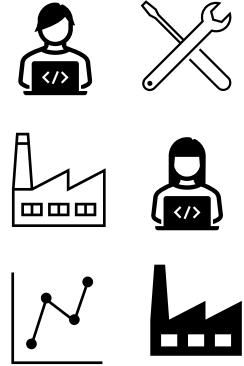
4. Käyttäjä **pyytää** datanhaltijaa **jakamaan** tuotteen tai palvelun datan kolmansille



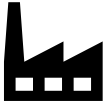
Datanhaltija
(usein muttei aina tuotteen
valmistaja tai palvelun
tarjoaja)



Kohtuullinen
kompensaatio
mahdollinen



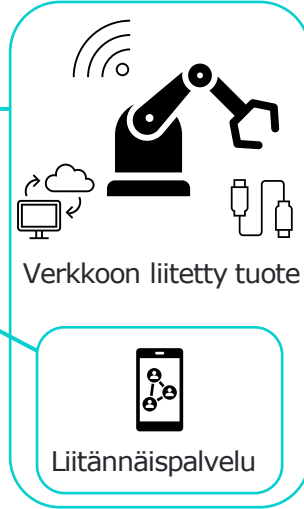
Kolmannet osapuolet /
datan vastaanottajat



5. Käyttäjä **pyytää** datan välityspalvelua **jakamaan** tuotteen tai palvelun datan kolmansille

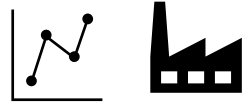


Datanhaltija
(usein muttei aina tuotteen valmistaja tai palvelun tarjoaja)



Datan välityspalvelu

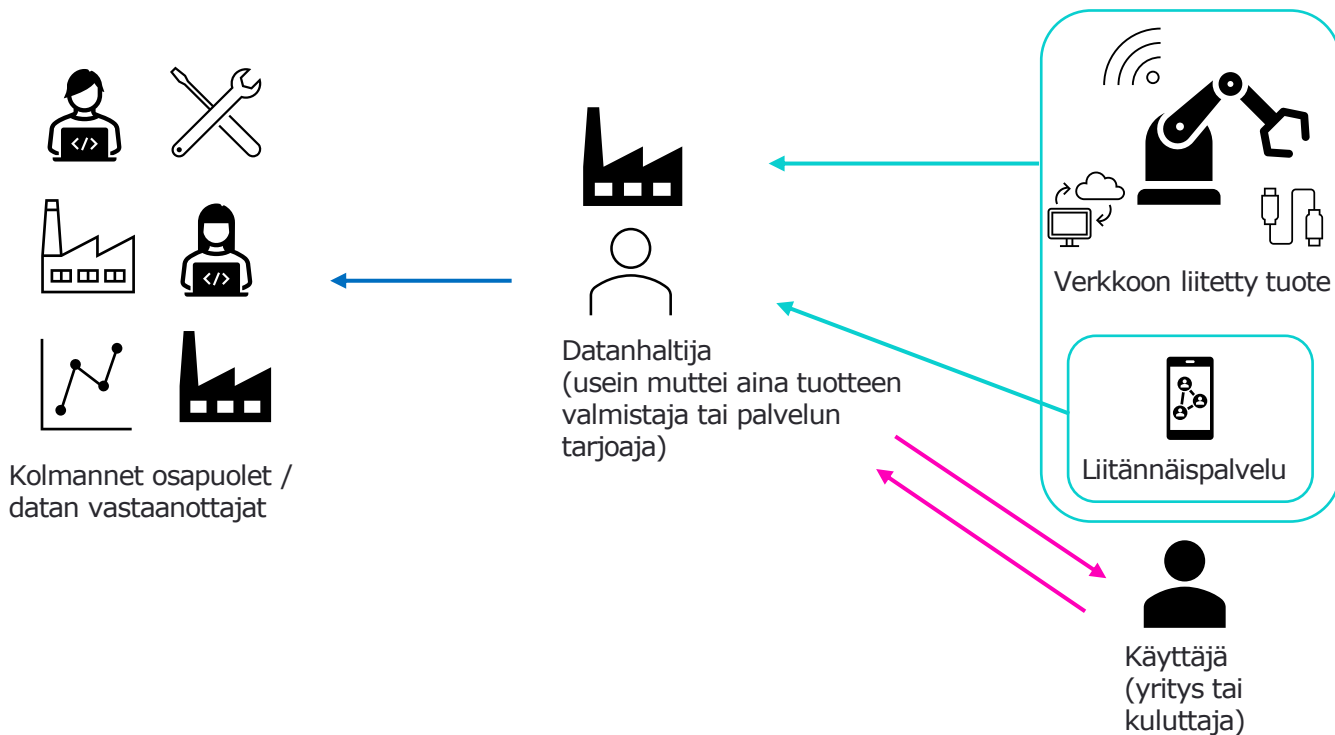
Käyttäjä
(yritys tai kuluttaja)



Kolmannet osapuolet /
datan vastaanottajat

Kohtuullinen
kompensaatio
mahdollinen

6. Datanhaltija jakaa tuotteen tai palvelun datan kolmansille käyttäjän kanssa asiasta sovittuaan





Voiko datan pohjalta kehittää kilpailevia tuotteita tai palveluita?

Kilpailevan tuotteen kehittämisen kieltö

- Käyttäjä tai dataa vastaanottava kolmas osapuoli **eivät saa käyttää tuotteen käytöstä syntynyttä dataa vastaavan kilpailevan tuotteen kehittämiseen.**
- Kielto **ei kuitenkaan koske kilpailevien liitännäispalveluiden kehittämistä.**
- Dataa ei myöskään saa käyttää valmistajan tai datanhaltijan taloudellisen tilanteen, varojen tai tuotantotapojen havainnoimiseen.





Miten liikesalaisuudet suojataan ja voiko niiden perusteella rajoittaa datan jakamista?

Liikesalaisuudet ja datan jakamisen rajoittaminen 1/2



- Dataa jaettaessa on varmistettava liikesalaisuuksien suoja.
- Datanhaltijan tai *liikesalaisuuksien haltijan* (trade secret holder), mikäli tämä ei ole sama kuin datanhaltija, on yksilöitävä liikesalaisuuden suojaa nauttiva data ja metadata sekä sovittava käyttäjän kanssa oikeasuhtaisista teknisistä ja organisatorisista toimista jaettavan datan luottamuksellisuuden turvaamiseksi.
- **Rajoitusperuste 1:** Mikäli datanhaltija ja käyttäjä tai tämän osoittama kolmas osapuoli eivät pääse sopuun liikesalaisuuksien suojaamiseksi vaadittavista teknisistä ja organisatorisista suojatoimista tai mikäli käyttäjä tai kolmas osapuoli ei kykene toimeenpanemaan sovittuja suojakeinoja tai muutoin heikentää liikesalaisuuksien luottamuksellisuutta, datanhaltija voi pidättää tai keskeyttää pääsyn liikesalaisuuksia käsittävään dataan.

Datanhaltijan tehtävä rajoituspäätöksestään ilmoitus toimivaltaiselle viranomaiselle

Liikesalaisuudet ja datan jakamisen rajoittaminen 2/2

- **Rajoitusperuste 2:** Datanhaltija voi lisäksi käyttäjän suorittamista teknisistä ja organisatorisista suojaustoimista huolimatta poikkeuksellisissa tilanteissa tapauskohtaisesti kieltäytyä antamasta pääsyn tiettyihin tietoihin, jos se voi perustellusti osoittaa, että liikesalaisuuksien paljastuminen aiheuttaa suurella todennäköisyydellä vakavaa ja peruuttamatonta taloudellista vahinkoa.

Datanhaltijan tehtävä rajoituspäätöksestään ilmoitus toimivaltaiselle viranomaiselle





Voiko tuoteturvallisuuden perusteella rajoittaa datan jakamista?

Tuoteturvallisuus ja datan jakamisen rajoittaminen

- Dataan pääsyä voidaan rajoittaa datanhaltijan ja käyttäjän väliseen sopimukseen perustuen silloin, kun datan käsittely voi heikentää käytetyn tuotteen turvallisuusvaatimuksia ja aiheuttaa vakavia haittavaikutuksia ihmisten terveydelle ja turvallisuudelle.

Datanhaltijan tehtävä rajoituspäätöksestään ilmoitus toimivaltaiselle viranomaiselle





Miten asetus sääntelee datan jakamista koskevia sopimuksia?

Oikeudenmukaiset, kohtuulliset ja syrjimättömät sopimusehdot 1/2



- Aina kun datanhaltija on data-asetukseen tai muuhun sen jälkeen voimaan astuneen lainsäädäntöön perustuen velvollinen jakamaan dataa toiselle yritykselle, on sen sovittava datan saataville asettamisen menettelytavoista datan vastaanottajan kanssa oikeudenmukaisin, kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin ja avoimella tavalla.
- Datan jakamista koskeva sopimusehto, jonka yritys on yksipuolisesti asettanut toiselle yritykselle, ei sido viimeksi mainittua yritystä, jos se on kohtuuton.

Oikeudenmukaiset, kohtuulliset ja syrjimättömät sopimusehdot 2/2

- Sopimusehto on kohtuuton, jos se on luonteeltaan sellainen, että sen käyttö poikkeaa räikeästi hyvästä kauppatavasta datan saannissa ja käytössä ja on vastoin vilpittömän ja reilun kaupan periaatteita. Sopimusehto katsotaan yksipuolisesti asetetuksi, jos sen on toimittanut toinen sopimuspuoli ja vastaanottava sopimuspuoli ei ole pystynyt vaikuttamaan sen sisältöön neuvotteluyrityksestä huolimatta. Sopimusehdon toimittaneella osapuolella on todistustaakka, ettei sopimusehtoa ole määrätty yksipuolisesti.
- Euroopan komissio julkaisee ennen data-asetuksen soveltamisen alkamista ei-sitovia mallisopimusehtoja datan saatavuudesta ja käytöstä.





Mitä suunnitteluvalintoja valmistajan ja datanhaltijan on pohdittava?

Verkkoon liitetyn tuotteen valmistajan suunnitteluvalinnat 1/2

1. Haluaako valmistaja toimia datanhaltijana? Jos ei, kenelle luovuttaa datanhaltijuuden?
2. Mitä dataa tuote tai liitännäispalvelu generoi käytöstään?
3. Mikä käyttödata on teknisesti noudettavissa? Mikä ei? Eli mitä dataa tuotteesta ei saa ulos?
4. Mikä noudettavissa oleva käyttödata on käyttäjän ja tämän kumppanien saatavilla suoraan tuotteesta tai liitännäispalvelusta?

Reunalaskenta
vs. pilvilaskenta

Verkkoon liitetyn tuotteen valmistajan suunnitteluvalinnat 2/2

5. Mikä käyttödata on käyttäjän ja tämän kolmansien saatavilla datanhaltijalta pyynnöstä?
6. Halutaanko mahdolliset liikesalaisuudet tunnistaa käyttödatasta? Jos kyllä, miten ne suojataan?
7. Mihin datanhaltija haluaa itse hyödyntää ja keille kumppaneille jakaa käyttödataa?
8. Mitä muuta dataa kuin käyttödataa datanhaltija haluaa tarjota käyttäjälle tai kumppaneille?


Voiko esim. kilpailija päätellä käyttödatasta liikesalaisuuksia?

Muu, sopimukseen perustuva datan jakaminen

Muun valmistajan huomioitava

(esim. komponenttialihankkija)

1. Mitä dataa oman valmistuksen koneet, laitteet ja liitännäispalvelut generoivat?
2. Miten tätä dataa voisi hyödyntää oman tuotannon tai tuotteiden kehittämiseen?
3. Ketkä voisivat tuottaa datan pohjalta lisäarvopalveluita?
4. Mitä oman komponentin suunnittelussa on otettava huomioon, jotta asiakas (verkottuneen tuotteen valmistaja) pystyy täyttämään asetuksen velvoitteet?
5. Mitä lopputuotteen käyttödataa tarvitsee asiakkaalta?



Esim. oman laatutyön
ja tuotekehityksen
tueksi



Missä aikataulussa asetusta ryhdytään soveltamaan?

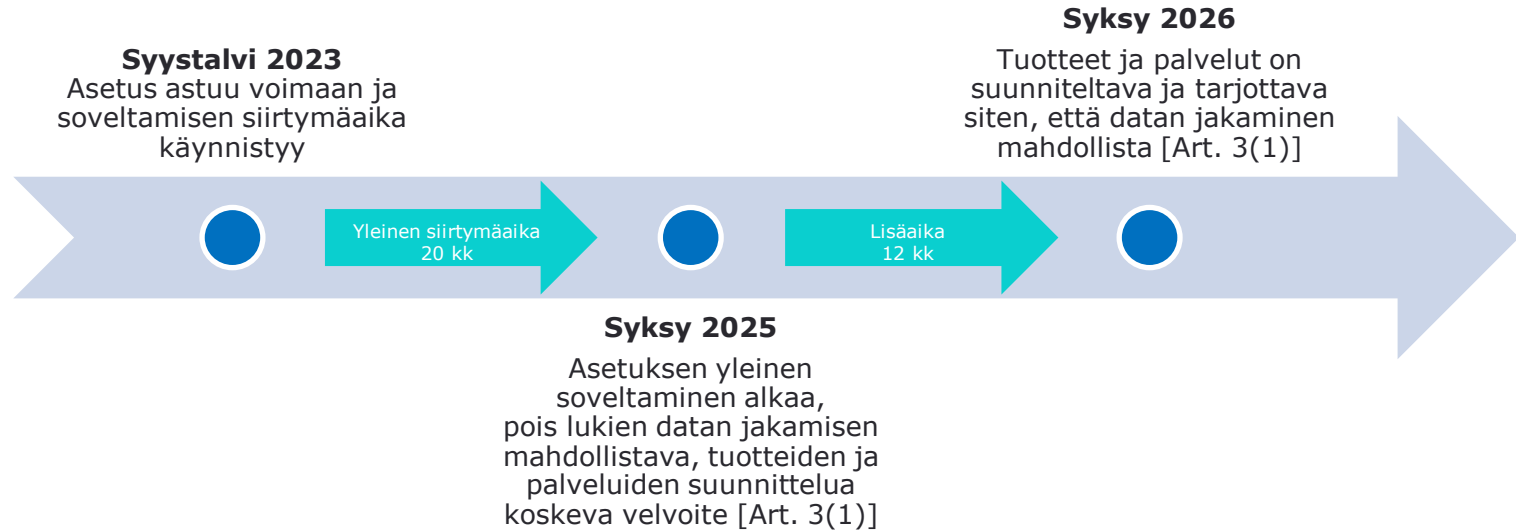
Asetuksen soveltamisaikataulu: yleinen siirtymäaika ja lisäaika



- Data-asetuksen soveltaminen alkaa 20 kuukautta asetuksen voimaan astumisesta eli näillä näkymin syksyllä 2025.
- Verkottuneiden tuotteiden suunnittelusta ja valmistuksesta ja niihin liittyvien palveluiden suunnittelusta ja tarjoamisesta Artiklassa 3(1) säädettyjä vaatimuksia sovelletaan tuotteisiin ja palveluihin, jotka on asetettu markkinoille sen jälkeen, kun asetuksen soveltamisen alkamisesta on kulunut 12 kuukautta
→ *Yleinen soveltamisen siirtymäaika 20 kk + Artiklaa 3(1) koskeva ylimääräinen siirtymäaika 12 kk eli näillä näkymin syksy 2026.*



Soveltamisaikataulu



Asetuksen soveltamisaikataulu: sopimukset

- Sopimusten kohtuullisuutta koskevia säännöksiä sovelletaan sopimukseen, jotka on solmittu asetuksen soveltamisen alettua.
- Ennen asetuksen soveltamisen alkamista solmittu sopimus tulee uusien säännösten piiriin, kun asetuksen soveltamisen alkamisesta on kulunut kaksi vuotta edellyttäen, että kyseinen sopimus on toistaiseksi voimassa oleva tai raukeaa vähintään 10 vuotta asetuksen voimaan astumisen jälkeen.

